

Gospod
Tadej Malovrh
Župan
Občina Velike Lašče
Obcina@velike-lasce.si

Št. : 62231-5/2017/13
Datum: 15. januar 2021
Zadeva: Odgovor glede statusa Trubarjeva domačije – Temkovega mlina v Raščici

Spoštovani!

Ministrstvo za kulturo si že desetletja prizadeva, da bi bil pomen Primoža Trubarja in njegovega dela primerno predstavljen v Sloveniji in izven nje, kar je potrdilo Trubarjevo leto 2008 v obdobju prvega mandata ministra dr. Vaska Simonitija. Ministrstvo je dodatno podprlo predstavitev *Cerkovne ordninge* v Narodni in univerzitetni knjižnici ter razglasitev Trubarjevega spomenika v Ljubljani za spomenik državnega pomena leta 2015. Ta razglasitev je bila sprejeta s podporo Protestantskega društva Primož Trubar po preverjanju različnih lokacij Trubarjevih spomenikov in vseh objektov ter krajev, ki so bili vrednoteni za spomenike ali spomenike državnega pomena na podlagi podatkov o bivanju in življenju Primoža Trubarja. Žal niti lokacije objektov v Ljubljani in v Rašici niti objekti sami niso bili ovrednoteni kot avtentični. Prav tako je v Rašici popolnoma spremenjena okolica Temkovega mlina z novimi vaškimi hišami in z razširjenimi cestami celo ožje območje Trubarjevega spomenika, ki ga je načrtoval arhitekt Vinko Glanz. Ambient vasi in Temkov mlin nimata izjemnih lastnosti, ki bi opravičevale razglasitev za spomenik državnega pomena. Vsem nam je žal, da občina ni uspela prevzeti ali odkupiti starejše, originalne lokacije mlina Trubarjevega očeta Mihaela Malnarja pod Kukmako. Prav tako do sedaj Velikolaška kulturna pot še ni mogla biti uvrščena med nesnovno dediščino, ker ne dosega časovnega cenzusa.

Kakor veste, so zgodovinske raziskave strokovnjakov ZRC SAZU, ki jih je spodbudilo slavljenje obletnice Trubarjevega rojstva, prinesla nova spoznanja o zgodovinski podobi Raščice. Raziskave in javne objave so po pisnih virih nedvomno dokazale, da je bil Primož Trubar (Malnar) rojen in je pretežno živel na domačiji, ki ima sedaj naslov Rašica 39. Dr. Boris Golec je zapisal: *Sklenjena vrsta turjaških urbarjev je namreč razkrila neizpodbitno dejstvo, da Primožev oče Mihéj Malnar ni gospodaril v Temkòvem mlinu, v katerem je danes urejena Trubarjeva spominska domačija, temveč nekoliko stran, v Šklòpovem mlinu pod Kukmako. Nekaj časa je bil Mihéj hkrati tudi gospodar hube v vasi Rášica, pozneje posestnik hube nad mlinom na vzpetinici Kukmaka, toda v času Primoževega rojstva je premogel samo omenjeni mlin pod Kukmako. Urbarji ter nato od srede 18. stoletja katastri, urbarska in hišna številka in končno zemljiška knjiga ne dopuščajo nikakršnega dvoma ne o lastnikih in legi mlina Mihéjla Malnarja ne o drugih dveh mlinih pri Rášici, Temkòvem in Mustarjevem, kjer je določen čas izpričan priimek Trubar. Za vse tri raške mlina je bilo mogoče sestaviti skoraj popoln seznam gospodarjev vse od leta 1464 do danes, kar je na Slovenskem enkraten primer, saj nimamo za nobeno drugo zemljiško gospodstvo tako dobro ohranjenih urbarskih virov kot za Turjak. Boris*

Golec, *Primož Trubar, Prispevki k življenjepisu*, Elektronska izdaja, Uredil Matija Ogrin, ZRC SAZU, Ljubljana, 2014.

Z zgoraj omenjenimi dejstvi in drugimi raziskavami je Golec, zgodovinar novega veka pri Slovencih, prispeval literarni in obči kulturni zgodovini obilico novih, plastično prikazanih vidikov Trubarjevega življenja, ki bi jih literarni zgodovinar le težko odkril, uvidel in predstavil.

Strokovnjaki ZVKDS morajo pri valorizaciji za kulturni spomenik državnega pomena upoštevati strokovna dejstva in enake kriterije. Zato sta hiši na avtentičnih lokacijah (Prešernova v Vrbi, Finžgarjeva v Doslovčah) razglašeni za spomenika državnega pomena, spominska hiša Ivana Cankarja na Klancu na Vrhniku pa ne, ker je originalni objekt pogorel.

Kakor veste, je minister Anton Peršak že leta 2017 predlagal, da naj občina v dolgoročno strategijo vključi odkup obravnavanega »Zgornjega mlina« in poskusi na avtentični lokaciji rekonstruirati mlin. Da bi popravili napake preteklosti, bi bilo nujno postaviti vsaj spominsko znamenje v bližini potrjene lokacije nekdanje rojstne hiše pri Šklopovem mlinu.

Ministrstvo podpira idejo občine Velike Lašče, da ostaja Temkova domačija živahno kulturno središče. Nadstropje mlina, ki je ciljno posvečeno spominu Primoža Trubarja, bi morali muzejsko nekoliko posodobiti in dopolniti z zgoraj omenjenimi podatki in raziskavami. Prepričani smo, da bi bila pri tem dobrodošla pomoč dr. Borisa Golca in tudi potomke Trubarjeve družine, upokojene kustosinje Dragice Trobec. Dodatni objekti ob Temkovem mlinu, od žage do kozolca in razstavnih prostorov so kakovostno vzdrževani za obiske posameznikov, šolskih skupin in turistov, vendar to ni kriterij za razglasitev objektov za nepremične spomenike, kakor je bila občina že obveščena

Podobno, kakor je predlagala državna sekretarka dr. Ignacija Fridl na skupnem sestanku s predstavniki občine Velike Lašče, se vsebine, povezane s Primožem Trubarjem, Jurijem Dalmatinom in protestanti, pa tudi delo Josipa Jurčiča in spomini Frana Saleškega Finžgarja na druženje s Turjačani, lahko vključijo tudi v sodobne predstavitve v gradu Turjak in v urejenem lovskem objektu. Pri tem je nujno, da se občina in upravljavci gradu Turjak povežejo s pristojnim Zavodom za varstvo kulturne dediščine in muzejskimi strokovnjaki. Ministrstvo bo še naprej podpiralo obravnavane dejavnosti.

Dr. Vasko Simoniti
minister